

MI A BAJ A HANGTANTANÍTÁSSAL?

Fanni CSÉFALVAY¹

ABSTRACT

WHAT IS WRONG WITH TEACHING PHONETICS?

Phonetics is seen as "one of the most difficult and least liked" grammar topics in public education (Istók–Tóth–N. Varagya 2021, 57), especially in Hungarian schools. Because of this, students studying Hungarian language often have "negative attitudes" towards it at the start of their studies (Bóna–Markó, 2009). This research aims to answer the question posed in its title – What is the problem with teaching phonetics? — based on a questionnaire survey conducted among Hungarian language teachers in a mostly Hungarian-speaking region of Slovakia (Dunajská Streda District) (N=32). The study is based on a key part of my thesis (Cséfalvay, 2023) and seeks to introduce textbook writers, researchers, Hungarian language teachers, and other interested professionals to this widely known but rarely examined issue.

KEYWORDS

phonetics, didactics, teaching, school, age

BEVEZETÉS

A hangtan az „egyik legnehezebben elsajátítható és legkevésbé kedvelt” nyelvtani témakörök egyike a közoktatásban (Istók–Tóth–N. Varagya, 2021, 57. old), ezért a magyar szakos hallgatók is gyakran „negatív előítélettel viszonyulnak” hozzá a tanulmányaik elején (Bóna–Markó, 2009). A jelen munka egy szlovákiai, többségében magyarok által lakott régió (a Dunaszerdahelyi járás) magyartanárainak a körében végzett kérdőíves kutatás (N=32) alapján próbál választ találni a címben is megfogalmazott kérdésre: *Mi a baj a hangtantanítással?* E tanulmány a szerző szakdolgozatának (Cséfalvay, 2023) központi részét alapul véve kívánja bevezetni a téma iránt érdeklődő szakembereket (tankönyvírókat, kutatókat, magyartanárokat stb.) egy, a széles körben ugyan ismert, de alig vizsgált problémakörbe.

SZAKIRODALMI HÁTTÉR

Szinte már közhelynek számít, hogy a diákok többnyire jobban kedvelik az irodalmat, mint a nyelvtant (Istók–Istók, 2020, 138–139. old, Szerdi, 2019), az utóbbit ugyanis unalmasnak és nehéznek tartják (Schirm, 2013). Lőrincz Gábor és Istók Béla több empirikus kutatásra (az újabbak közül pl. Csikos, 2012 és Simon, 2015) támaszkodva ennél is merészebben fogalmaz: „a nyelvtanórák (az irodalommal ellentétben) a legkevésbé kedveltek közé tartoznak – a matematikával, fizikával és kémiával együtt – mind kisebbségi, mind pedig többségi helyzetben” (Lőrincz–Istók, 2023, 8. old; a jelenségről bővebben lásd: Constantinovits et al. 2022, 105–106. old).

Az egyik problémát éppen a tanulmányom tárgyául választott hangtan résztémakör jelenti (Istók–Tóth–N. Varagya, 2021), az ugyanis nem megfelelően épül be a tantervekbe: a diákok túl fiatalon, már az ötödik osztályban tanulják azt. További problémát jelent, hogy a

¹Bc. CSÉFALVAYOVÁ FANNI, Selye János Egyetem TTK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék (mesterszakos hallgató), csefalvayfanni318@gmail.com

tananyag túl komplex, és elvétve főleges témaköröket is tartalmaz (pl. a hasonulás mibenléte, képzési jegyek bemutatása és tanítása) (Kálmán, 2016, Markó et. al., 2020). A fentiek eredménye gyakran a diákok összezavarása, főleges túlterhelése. Tóth Imola szerint a diákoknak arra van szükségük, hogy az anyanyelvüket magabiztosan tudják használni, és ehhez elég lenne csak a könnyített hangtani ismereteket elsajátítaniuk, melyek szintén segítik a problémamegoldó képességük fejlesztését (2017, 1–16. old).

A magyar nyelvtan, illetve a hangtan témakörének megkedveltetésére különböző módszerek állnak a pedagógusok rendelkezésére, ilyenek például a különféle figyelemfelkeltő eszközök használata, a mozgásos feladatok és IKT-eszközök, a drámapedagógia bevonása, a tananyag átszervezése, memóriamankók alkalmazása stb., ezek érdekesebbé és izgalmasabbá tehetik a tanórát, elősegítve ezáltal a tananyag megértését (lásd bővebben: Könnyű, 2019, Gabnai 2015, 8–11. old). Imre Mihály szerint a csoportos munka, a kooperáció is segíti a tananyag könnyebb feldolgozását, illetve javasolja a prezentációk, interaktív játékok alkalmazását is (2007, 84–88. old). Istók Béla, Tóth Sándor János és N. Varagya Szilvia (2021) felhívják figyelmünket a memóriamankók („varázsszavak”) alkalmazására, amelyek a magán- és mássalhangzók csoportosítását segítik (pl. magas magánhangzók: *teniszütő*; mély magánhangzók: *uborka*). A szerzők Domonkosi Ágnes és Ludányi Zsófia (2020, 183–184. old) tanulmánya nyomán a nyelvi naplók középiskolában való alkalmazásának (megírásának és megvitatásának) a fontosságára is rámutatnak a téma kapcsán. Megfontolandó továbbá az IKT-eszközök (Istók–Istók, 2020, 136–145. old, Constantinovits et al., 2022) és a humor (Schirm, 2013) hangtantanításba való integrálása is.

Ahhoz, hogy megfelelően tudjuk tanítani a mai diákokat, fontos figyelembe vennünk a generációk igényeit (vö. Balázs–Veszelszki szerk., 2016). Az iskolában ma már nemcsak a Z, hanem az alfageneráció tagjaival is találkozhatunk. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a generációs szakadék gyakran problémát okozhat a tanár–diák kapcsolat terén, hiszen minden generációnak más norma- és értékrendszere van (Lestyán–Mészáros, 2017). Sokat segíthet a fentebb már említett IKT-eszközök használata, az alfageneráció ugyanis már a technológiával született és nő fel (Varga, 2017, 8–9. old).

A magyar nyelv oktatása több területből tevődik össze a szlovákiai Állami Oktatási Program (a továbbiakban: ÁOP) szerint: irodalomból, kommunikációból és a nyelvtan, nyelvhasználat alkalmazásából. Fontos szerepet kap továbbá a szövegértés, a szókincsbővítés, a kultúra megismerése és a szocializáció fejlesztése, hogy a diák minden szituációban helyt tudjon állni (ÁOP 2014a). Az Állami Oktatási Program (ÁOP) meghatározza többek között azt is, hogy a hangtant milyen mértékben és melyik évfolyamokban kell oktatni az iskolákban. Az alapiskolák felső tagozatán az ötödik osztályban található a legtöbb fonetikával kapcsolatos tananyag, amely magában foglalja például a helyes kiejtés, artikuláció, hangsúly stb. ismeretét. A hatodik, hetedik és nyolcadik osztályban viszont alig van fonetikai tartalom, ezek inkább más nyelvtani elemekre fókuszálnak, majd a kilencedik osztály ismétli az ötödikes tananyagot (ÁOP 2014b, 1–32. old). A középiskolák tanterve tovább mélyíti a fonetikai ismereteket, de összességében itt sincs előírva minden évfolyamban, leginkább csak ismétli az alapiskolai ismereteket. A négyéves gimnáziumok tanterve több hangtant tartalmaz, magasabb szinten oktatva azt (ÁOP 2014c, 1–29. old). A nyolcéves gimnáziumokban a tananyag első fele a fonetikai alapok ismételtesére és bővítésére koncentrál, a második négy évben pedig már a komplexebb hangtani ismereteket oktatják, hasonlóan a négyéves gimnáziumokhoz (ÁOP 2014d, 1–40. old).²

² A különböző iskolatípusokban használt tankönyvek elemzése nem képezi e tanulmány tárgyát (azokról lásd: Cséfalvay 2023, 23–33. old).

EGY KÉRDŐÍVES KUTATÁS TANULSÁGAI A KUTATÁS HÁTTERE

2023 tavaszán online kérdőíves kutatást végeztem a Dunaszerdahelyi járásban tanító magyar-tanárok körében. Célom az adatközlők fonetikanítási módszereinek, tankönyvhasználatának és különböző kérdésekről alkotott véleményének a feltérképezése, valamint annak vizsgálata volt, hogy a diákok milyen mértékben sajátítják el a hangtani tananyagot. A 19 kérdésből álló anonim kérdőív a zárt végű kérdések mellett nyílt végűeket is tartalmazott, így a tanároknak lehetőségük nyílt a saját véleményük kifejtésére is. A kérdőívet összesen 32, a vizsgált régió egyes intézményeiben oktató pedagógus töltötte ki.

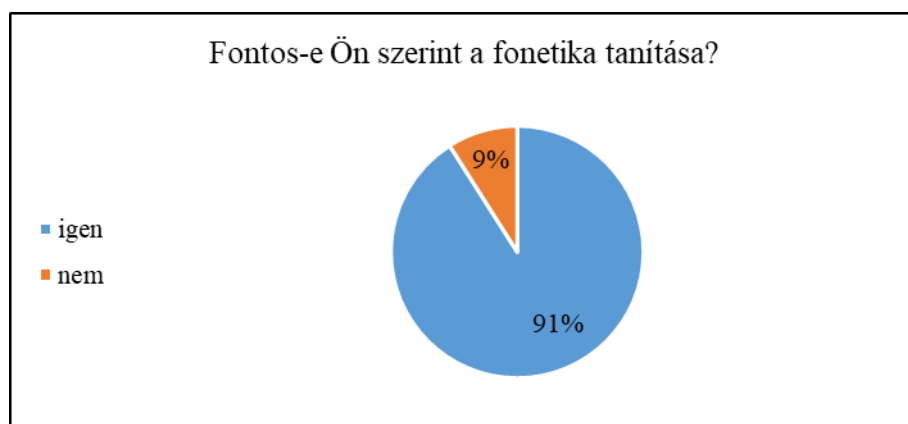
A tanulmány címében megfogalmazott általános kérdésen túl a következő kutatási kérdésekre keresi e munka a választ:

1. Befolyásolja-e az oktatás szintje az elsajátítandó hangtani ismeretek összetettségét?
2. Adekvát-e a tanulók életkora a hangtani ismeretek összetettségével?
3. Milyen megoldásokat használjunk a jobb eredmények elérése érdekében?

A KUTATÁS EREDMÉNYEI

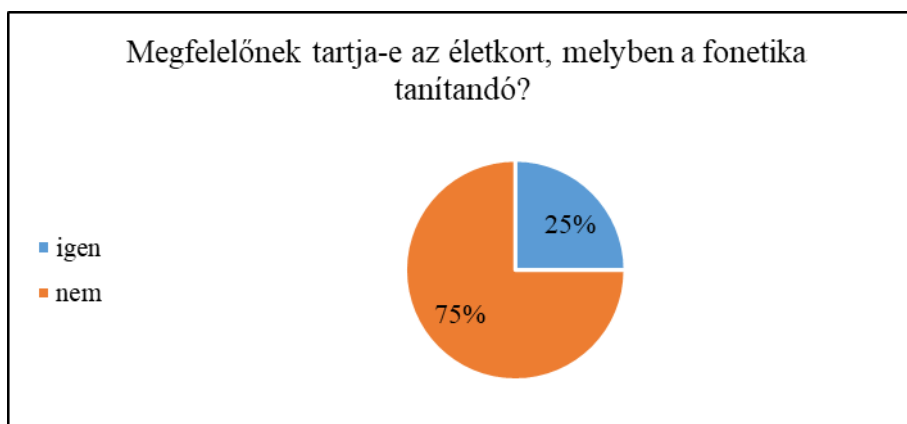
Az adatközlők többsége 20–35 év közötti (53%), a 36–50 évesek és az 50 év felettiek aránya pedig nagyjából megegyezik (22% és 25%). Ez azt jelenti, hogy mindhárom, előre meghatározott korcsoport viszonylag megfelelő arányban képviselteti magát a kutatásban. A válaszadók csaknem kétharmada nő (63%), ami a magyartanárok nemek szerinti eloszlásával magyarázható (erről bővebben lásd: Holik, 2014). A tanárok többsége általános iskolában (47%) és középiskolában (41%), kisebb részük pedig gimnáziumban tanít (19%) (néhány adatközlőt több iskolatípusban is alkalmaznak egyidejűleg).

A kitöltők többsége (81%) jelenleg is tanít fonetikát bizonyos évfolyamokban, kevesen vannak azok, akik már/még nem (19%). Mindez azt jelenti, hogy a kiértékelendő információk olyan hiteles adatközlőktől származnak, akik saját bőrükön tapasztalják meg a hangtan tanításának nehézségeit. A tanárok jelentős többsége (91%) fontosnak tartja a hangtan oktatását az iskolákban (lásd: 1. ábra). Szerintük a fonetika elengedhetetlen a helyesírás és a helyes kiejtés elsajátításához, s mint ilyen: a nyelv megértésének az egyik alapja. Ezzel szemben a hangtan fontosságát vitatók (9%) úgy vélik, hogy a tananyag komplexitása meghaladja a gyerekek életkori képességeit, illetve hogy a fonetika tanítása helyett hasznosabb lenne több időt fordítani más témakörökre.

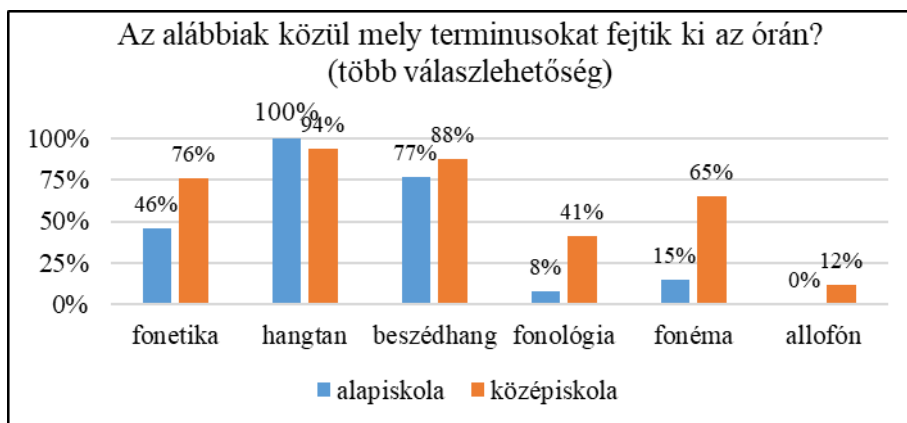
1. ábra: A fonetikanítás fontossága a kitöltők szerint

A válaszadók túlnyomó többsége (75%) nem tartja megfelelőnek azt az életkort, melyben a fonetika tanítandó (lásd: 2. ábra). Véleményük szerint a tananyag összetettsége, nehézségi szintje miatt a diákok nem kedvelik a tantárgyat (arra, hogy a hangtani témakörök meghaladják a gyerekek képességeit, már mások is felhívták a figyelmet, pl. Tóth, 2017, Kálmán, 2016). Az adatközlők egynegyede (25%) azért tartja mégis elfogadhatónak az életkort, mert szerintük a hangtani alapok nélkül nehéz lenne a helyesírást és a későbbi, rá épülő tananyagot elsajátítani.

2. ábra: A diákok életkorának megítélése a hangtantanítás tükrében

A 3. ábrához kapcsolódó kérdés során a kitöltők hat fonetikai terminus közül választhatták ki azokat, melyeket tanítanak a hangtani ismeretek átadásakor. A felsorolt terminusokat a tankönyvelemzés során választottam ki, ennek hatására kerültek be a kérdőívbe (lásd bővebben: Cséfalvay, 2023, 23–33. old). Láthatjuk, hogy a magyartanárok általában mindkét iskolatípusban kifejtik a *hangtan* és *beszédhang* fogalmát (feltételezhetjük, hogy ez a szám a valóságban vagy egy nagyobb mintán megközelíti a 100%-ot). A *fonetika* terminus alapiskolai előfordulásának aránya a középiskoláéval szemben jelentősen csökken, a *fonológia* és *fonéma* fogalmak pedig az alapiskolában szinte már meg sem jelennek. Az *allofón* fogalmával egyik szinten sem foglalkoznak a pedagógusok. Mindez annak köszönhető, hogy míg az alapiskolás tanterv, illetve tankönyvek az idegen eredetű terminusokat nem vagy alig tárgyalják, addig a szakközépiskola és gimnázium tanterve és tankönyvei igen. Ez alapján kijelenthető, hogy az iskolatípus jelentősen befolyásolja a diákok fonetikaterminus-ismeretét (lásd: 3. ábra).

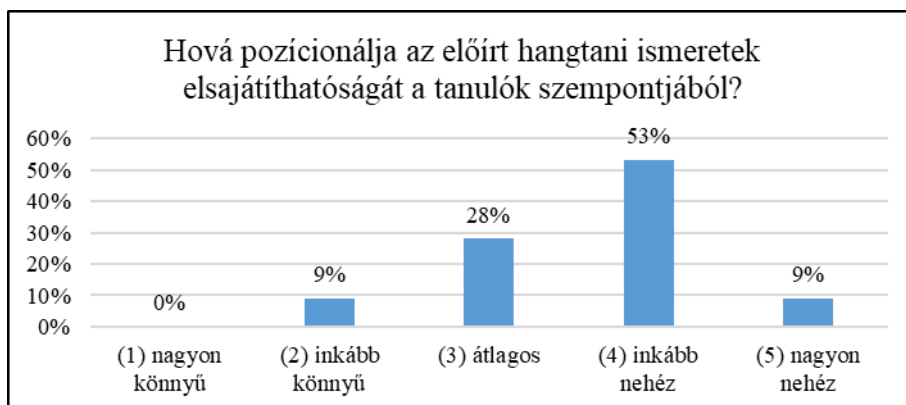
3. ábra: Hangtani terminusok megjelenése iskolatípusok szerint

A következő kérdésre adott válaszok alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a tanárok többsége két (94%) és nem három (6%) kategória szerint tanítja a magánhangzók nyelv vízszintes mozgása szerinti csoportosítását (lásd: 4. ábra). Ennek oka, hogy a tankönyvek is a hagyományos (kételemű) megközelítést követik (magas/elöl képzett/palatális – mély/hátul képzett/veláris), leegyszerűsítve és könnyebbé téve így a tananyagot (még az újabb, a centrális magánhangzók kategóriájával számoló szakirodalmi ismeretek árán is, vö. Markó 2017, 155–156. old).

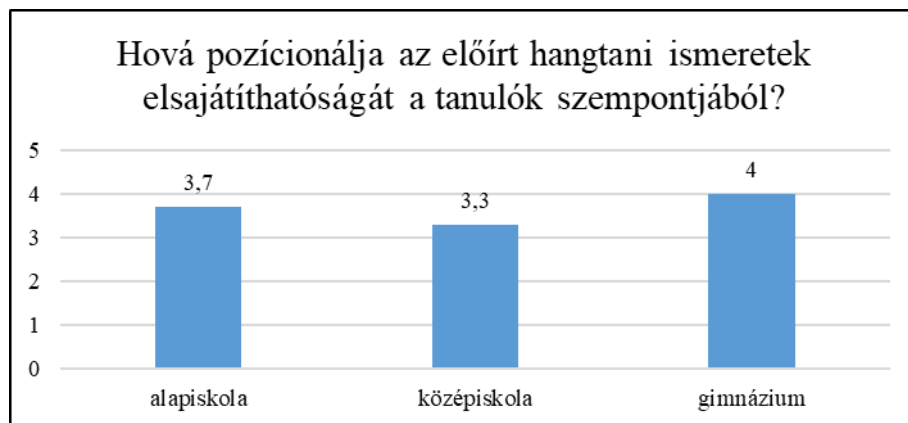
4. ábra: A nyelv vízszintes mozgása szerint tanított kategóriák

Egy 1-től 5-ig terjedő Likert-skála segítségével azt is megvizsgáltam, hogy az adatközlők milyenek ítélik a hangtani ismeretek elsajátításának nehézségét (1 = nagyon könnyű; 5 = nagyon nehéz). A tanárok több mint fele (53%) inkább nehéznek tartja a hangtant (átlag: 3,6; módusz: 4; medián: 4). Beszédes, hogy a nagyon könnyű lehetőséget senki sem választotta, a nagyon nehéz opciót viszont néhányan igen (9%) (lásd: 5. ábra). A hangtant nehéznek találó pedagógusok szerint a tananyag megértéséhez megfelelő, érett logikai gondolkodás szükséges, ezért későbbi életkorban könnyebb az elsajátítása. A fonetikát könnyűnek vélők szerint a szorgalmasabb tanulók gyorsan ráéreznek a szabályokra, csupán a gyengébbek keverik össze őket.

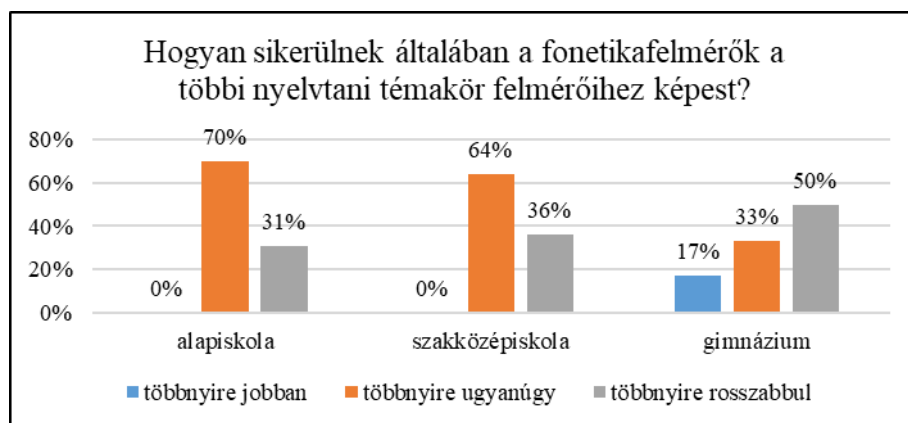
5. ábra: A hangtani ismeretek elsajátíthatósága

Az a feltevés, hogy a gimnazista diákok könnyebben elsajátítják a fonetikai ismereteket az alap- és szakközépiskolák diákokkal szemben, nem nyert igazolást, hiszen látható (6. ábra), hogy az alap- és szakközépiskolai tanárok által jelölt értékek alacsonyabbak (átlag: 3,7; módusz: 4; medián: 4 és átlag: 3,3; módusz: 4; medián: 3) a gimnáziumban tanító kitöltők értékeinél (átlag: 4; módusz: 4; medián: 4).

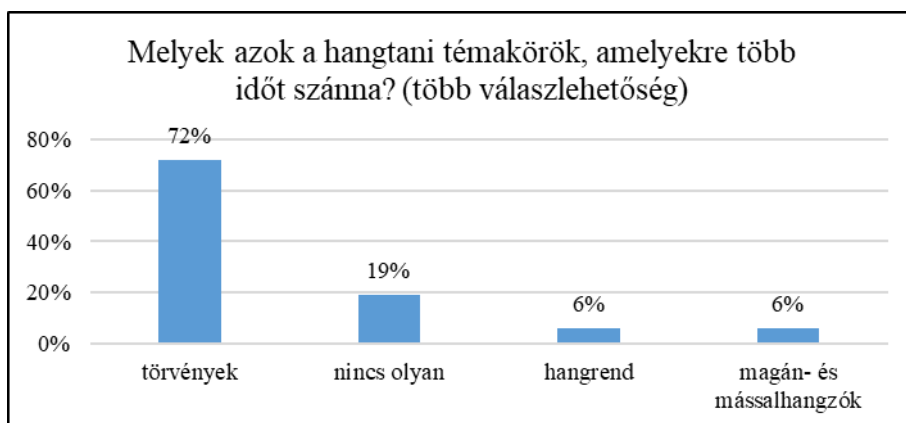
6. ábra: A hangtani ismeretek elsajátíthatósága az iskolatípus szerint

Kíváncsi voltam arra is, hogy a diákok fonetika-felmérői a más nyelvtani témakörökből írt felmérőkhöz képest általában jobban, ugyanolyan jól vagy rosszabbul sikerülnek-e. Az eredmények alapján (7. ábra) elmondható, hogy iskolatípustól függetlenül is általában ugyanolyan jól vagy rosszabbul teljesítenek a diákok. Ez utóbbi arány főleg a gimnazistáknál látványos (50%), ami a gimnáziumi tananyag összetettségével és nehézségével magyarázható.

7. ábra: A fonetika-felmérők eredményei a többi nyelvtani témakörrel szemben

A kitöltők többsége (72%) a mássalhangzó-törvényekre fordítana több időt, ami sok diák számára az egyik legnehezebben érthető résztema. Vannak persze olyanok is, akik nem távolítanak el semmit sem a tananyagból (19%). Őket követik a hangrend (6%), valamint a magán- és mássalhangzók témakörét (6%) ellenzők (lásd: 8. ábra).

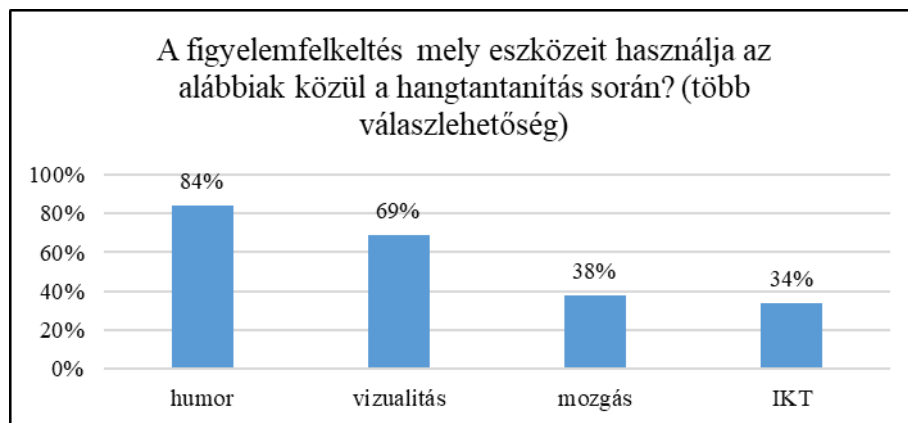
8. ábra: Témakörök, melyekre a kitöltők több időt szánának

Az adatközlők többsége (88%) az összes hangtani témakört megtartaná. Vannak ugyanakkor olyanok is, akik a sokszor öncélúnak ható felosztásokat vagy éppen a hangtörvények egy-egy válfaját távolítanák el a tananyagból (lásd: 9. ábra). A kitöltők kb. egytizede (9%) náluk is határozottabb álláspontot képvisel, szerintük ugyanis nincs szükség hangtanra a közoktatás egyes szintjein.

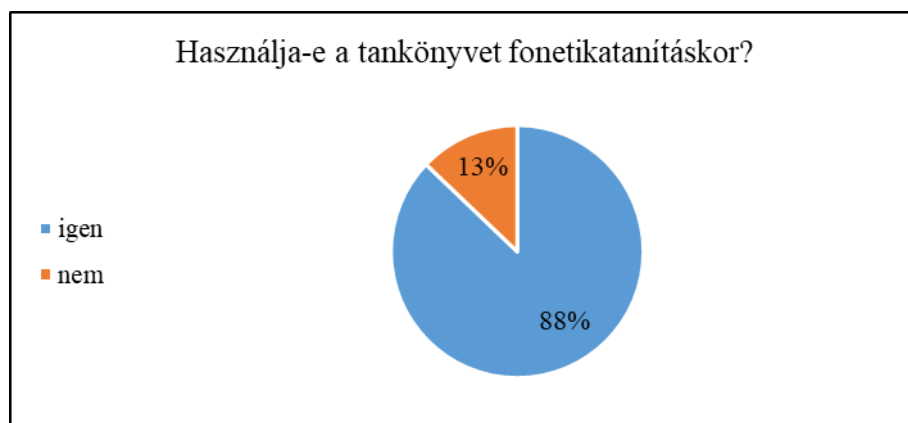
9. ábra: Témakörök, melyeket a kitöltők kivennének a tananyagból

Megvizsgáltam azt is, hogy milyen figyelemfelkeltő eszközöket használnak a pedagógusok a hangtantanítás során (lásd: 10. ábra). Sokan élnek a humor (pl. vicces mondókák) (84%) és a vizualitás adta lehetőségekkel (pl. a hangképző szervek megfigyelése) (69%), kevesebben a mozgásos (38%) és az IKT-eszközökhöz kapcsolt gyakorlatokkal, játékokkal (34%).

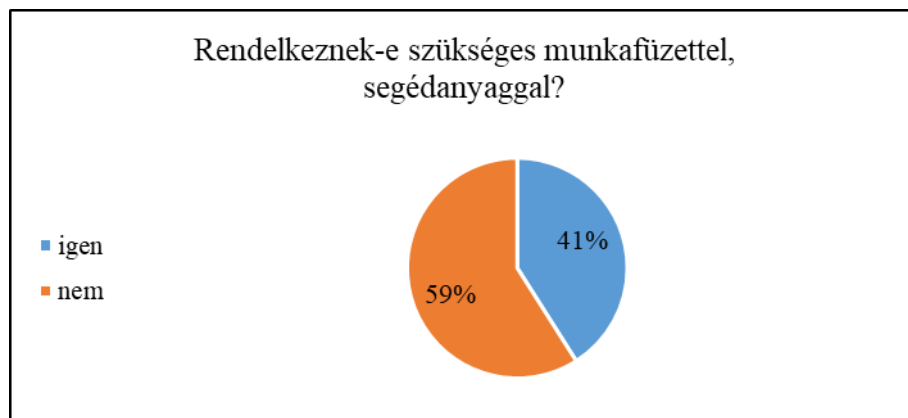
10. ábra: A figyelemfelkeltés eszközei a hangtantanítás során

Az adatközlő tanárok 88%-a használ, a 13%-uk pedig nem használ tankönyvet a hangtan tanításakor. Ez a kiugró arány annak köszönhető, hogy a tankönyvek a pedagógusok többsége számára biztos támpontot nyújtanak, a bennük lévő táblázatok, feladatok és nyelvi példák ugyanis segítik a nehezebben átadható résztémakörök elsajátítását (lásd 11. ábra).

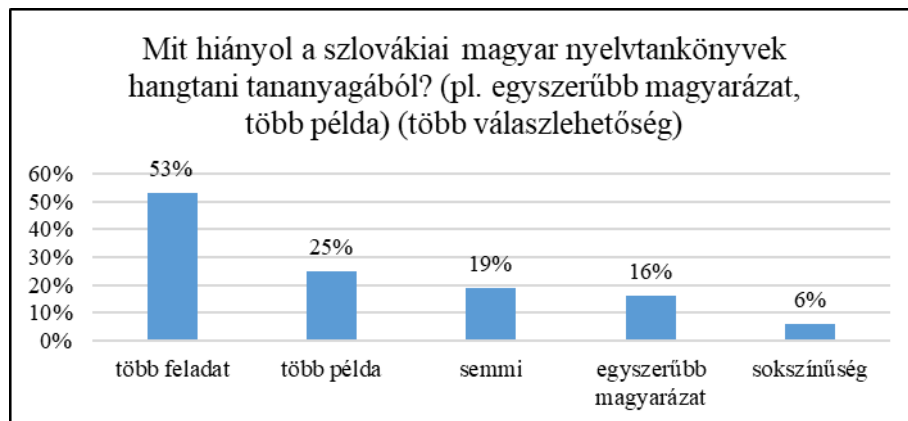
11. ábra: Tankönyvhasználat

Hozzá kell ugyanakkor tennünk, hogy a tanárok 59%-a nem rendelkezik munkafüzetrel vagy olyan segédanyaggal, amely megfelelő lenne a tananyag gyakorlásához, elmélyítéséhez (lásd 12. ábra).

12. ábra: Rendelkezésre álló segédanyagok

Megtudtam azt is, hogy az adatközlőim mit hiányolnak a szlovákiai tankönyvek hangtani ismeretanyagából. Kiderült, hogy a jelenleginél is több feladatra (53%) és nyelvi példára (25%) lenne szükség. Mások az egyszerűbb magyarázatokat (16%) és a sokszínűséget hiányolják. Kevesen vannak azok (20%), akik semmit sem hiányolnak a tankönyvekből (lásd 13. ábra).

13. ábra: A tankönyvek hiányosságai a kitöltők szempontjából

EREDMÉNYEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

Tanulmányomban a hangtantanítás különböző aspektusait elemeztem a Dunaszerdahelyi járás (Szlovákia) magyartanárainak körében végzett kérdőíves felmérés alapján. Az alábbiakban a kutatás során kapott fontosabb eredményeket ismertetem. A hangtantanítással kapcsolatos problémák többségét alapvetően az okozza, hogy az alapiskolás (az ötödikes) tananyag nem (feltétlenül) adekvát a tanulók életkorával (a kilencedikes, ismétlésre szánt tananyag már igen). Hangtantanításra ugyanakkor szükség van, hangtani ismeretek nélkül ugyanis nehéz lenne a helyesírási ismeretek (pl. a hasonulás) tanítása is. A középiskolás tananyag is nehézségeket okoz a diákoknak, itt azonban már nem az életkori sajátosságok tűnnek meghatározó szempontnak, hanem a tananyag összetettsége, komplexitása (pl. több terminus technicus, idegen kifejezés az alapiskola tananyagához képest). Mindkét szinten megfontolandó a tananyag struktúrájának átszervezése, leegyszerűsítése (pl. kevesebb idegen fogalom, több idő fordítása a nehezebb témakörökre). Járható út továbbá az is, ha az élménypedagógiát a hangtantanítás részévé tesszük (pl. humor és IKT-eszközök használata az órán). A probléma mélyebb megértéséhez természetesen további kutatásokra (nagymintás elemzések) is szükség lenne.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretnék köszönetet mondani Mgr. Istók Béla PhD. tanár úrnak a tanulmány megírásához nyújtott szakmai támogatásáért és tanácsaiért.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ÁOP (2014a) = Állami Oktatási Program 2014a. <https://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/> (2022. 12. 15.)
- ÁOP (2014b) = Állami Oktatási Program a négyéves gimnáziumok és szakközépiskolák számára 2014c. https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/madarsky_jazyk_a_literatura_g_4_r.pdf (2022. 12. 16.)

- ÁOP (2014c) = *Állami Oktatási Program a nyolcéves gimnáziumok számára 2014d.* https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/madarsky_jazyk_a_literatura_g_8_r.pdf (2022. 12. 18.)
- ÁOP (2014d) = *Állami Oktatási Program az alapiskolák számára 2014b.* https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/mjl_nsv_2014.pdf (2022. 12. 15.)
- Balázs G. & Veszelszki Á. Eds. (2016). *Generációk nyelve*. ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék – Inter Nonprofit Kft. – MSZT, Budapest.
- Bóna J. & Markó A. (2009). Hétköznapi fonetika – feladatjavaslatok a hangtan oktatásához. *Anyanyelv-pedagógia*. 2. évf. 1. sz. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=152> (2024. 08. 19.)
- Constantinovits M. – Istók B. – Ludányi Zs. – Schirm A. (2022). Digitális tartalmak az anyanyelvi nevelésben. In Jánk I. – H. Tomesz T. – Domonkosi Á. (Eds.), *A digitális oktatás nyelvi dimenziói* (pp. 105–135). Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Líceum Kiadó, Eger.
- Cséfalvay F. (2023). *A hangtantanítás problémái és lehetőségei a Dunaszerdahelyi járás magyar tannyelvű iskoláiban*. SJE TKK, Komárom.
- Csíkos Cs. (2012). Melyik a kedvenc tantárgyad? Tantárgyi attitűdök vizsgálata a nyíltvégű írásbeli kikérdezés módszerével. *Iskolakultúra*. 22 évf. 1. sz. 3–13.
- Domonkosi Á. – Ludányi Zs. (2020). Problémaalapú szemlélet az anyanyelvi nevelésben. In Istók B., Lőrincz G., Lőrincz J., Simon Sz. (Eds.), *Tankönyvkutatás – fordított tankönyvek – kétnyelvűség* (pp. 177–192). Selye János Egyetem, Komárom.
- Gabnai K. (2015). *Drámajátékok*. Bevezetés a drámapedagógiába. Helikon Kiadó, Budapest.
- Holík I. (2014). *A pedagógusi pálya aktuális kérdései gender-szemponitú megközelítésben*. Oktatáskutató határon innen és túl. http://acta.bibl.u-szeged.hu/65696/1/oktataskutatas_154-177.pdf (2023. 05. 07.)
- Imre M. (2007). Egy magyar nyelvtanóra terve a hangtan témakörében. *Pedagógusképzés*. 34. évf. 3. sz. 85–89.
- Istók B. – Istók I. (2020). Unalmas magyaróra – egyhangú IKT? Nyelvtani gyakorlatok PowerPointtal. In Lőrincz G. & Domonkosi Á. (Eds.), *Stílus – variativitás – műfordítás: Köszöntő kötet Lőrincz Julianna 70. születésnapjára* (pp. 133–150). Selye János Egyetem, Komárom.
- Istók B. – Tóth S. J. – N. Varagya Sz. (2021). A fonetika tanításának problémái és lehetőségei. Memóriamankók a beszédhangok osztályozásának tanításában. *Hungarológiai Közlemények*. 22. évf. 2. sz. 56–77.
- Kálmán L. (2016). Így ne tanítsunk helyesírást. *Nyelv és Tudomány*. <https://www.nyest.hu/hirek/ne-hasonuljunk> (2022. 04. 21.)
- Könnyű L. K. (2019). Mozduljunk! – Mozgásos gyakorlatok az anyanyelvi órán. *Anyanyelv-pedagógia*. 11. évf. 2. sz. 38–53.
- Lantýák I. (2009). *A magyar beszélt nyelv sajátosságai*. Charakteristiky maďarského hovoreného jazyka. Stimul, Pozsony.
- Lőrincz G. – Istók B. (2023). *Magyar nyelv-tankönyvek az újabb nyelvészeti irányzatok tükrében* (Egyetemi oktatási segédlet). Selye János Egyetem, Komárom.
- Markó A. – Csapó T. G. – Deme A. – Bartók M. – Grácsi Tekla E. (2020). A magánhangzók lingvális képzési jegyeinek tanítása az artikulációs tapasztalat, a kutatási eredmények és az elméleti kategóriák tükrében. In Ludányi Zs. – Jánk I. – Domonkosi Á. (Eds.), *A nyelv perspektívája az oktatásban* (pp. 71–82). Válogatás a PeLiKon2018 oktatásnyelvészeti konferencia előadásaiból. EKE Líceum Kiadó, Eger.

- Lestyán K. – Mészáros A. (2017). Előszó. In Mészáros A. – Lestyán K. (Eds.), *Generációso(k)k. Tanulmányok a generációk témakörében* (pp. 4–5). Szent István Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft., Gödöllő.
- Markó A. (2017). Hangtan. In Tolcsvai Nagy G. (Eds.), *Nyelvtan* (pp. 75–203). Osiris Kiadó, Budapest.
- Schirm A. (2013). A humor szerepe a nyelvészet oktatásában. In Vargha K. – T. Litovkina A. – Barta Zs. (Eds.), *Sokszínű humor* (pp. 50–58). Tinta Könyvkiadó – ELTE Bölcsészettudományi Kar – Magyar Szemiotikai Társaság. Budapest.
- Szerdi I. (2019). *Internetes nyelvhasználat és anyanyelvoktatás*. [PhD-értekezés]. Selye János Egyetem, Komárom.
- Simon Sz. (2015). Helyzetfelmérés a magyar nyelv és irodalom tantárgyról a szlovákiai magyar tannyelvű középiskolákban, különös tekintettel a tankönyvekre. In Zimányi Á. (Eds.), *A tudományoktól a művészetekig. Az Eszterházy Károly Főiskola Bölcsészettudományi Karának válogatott tanulmánygyűjteménye a Magyar Tudomány Ünnepe 2014-es előadásaiból* (pp. 55–66). Líceum Kiadó, Eger.
- Tóth I. (2017). *Mi mindent kell tudni – a hangokról?* Hangtan az általános iskolai oktatásban. [ETDK]. Kolozsvár.
- Varga E. (2017). Módszertani eltérések és attitűdbeli különbségek generációnként az oktatásban. In Mészáros A. & Lestyán K. (Eds.), *Generációso(k)k. Tanulmányok a generációk témakörében* (pp. 8–25). Szent István Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft., Gödöllő.